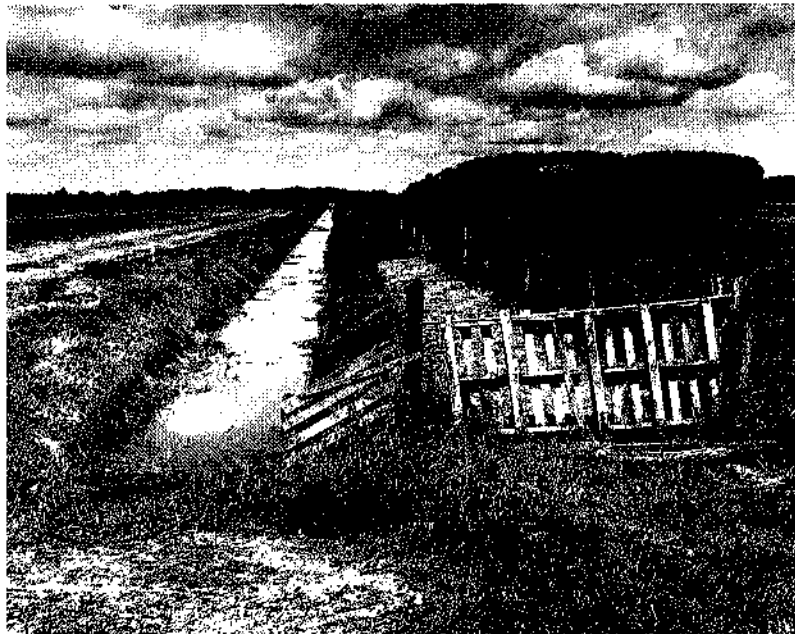

Het grondwaterbeheer is een onmisbaar onderdeel van de inspanningen voor natuur- en landschapsbehoud.

Voor veel natuurgebieden vormt het zelfs het kernpunt.

WATERHUISHOUDING.

Vincent Klynsma

Afwateringsloot langs het reservaat De Broeklanden bij Langele

Ondergronds afstromend grondwater vervult een belangrijke rol in het bestaan van veel beekdal- en moerasesystemen. Aan de randen van hoge zandgronden, waar het afstromend grondwater als kwel aan de oppervlakte komt, vertonen deze ecosystemen een grote soortenrijkdom. Een onregelde waterhuishouding veroorzaakt grote problemen. Oorspronkelijk stromen ondergronds grote hoeveelheden water naar de randgebieden af. Daar ontstaan hoge waterstanden in de winter, als het neerslag-

water zich bij het kwelwater voegt. In de zomer zijn de waterstanden minder hoog dan 's winters, maar door de kwel drogen deze gebieden niet uit. Bovendien zorgt de kwel voor een voedselarm maar mineraalrijk milieu.

Door de winning van diep grondwater op de zandgronden sijpelt het ondiepe grondwater sneller naar beneden. Ook boeren en industrieën onttrekken grondwater. Voorts is bij veel ruilverkavelingen peilbeheersing van het grondwater gerealiseerd. Dit betekent

dat er meer en grotere sloten zijn gegraven om het water snel te kunnen afvoeren naar beken en rivieren. Het regenwater kan zo het grondwater niet meer voeden. In droge periodes zal de grondwaterstand zelfs dalen. Hierdoor zal vaak vervuild en voedselrijk oppervlaktewater het gebied instromen. Dit is het proces dat de laatste decennia optreedt. Ondanks het instellen van natuurreservaten en ondanks het zorgvuldig beheer loopt het aantal vindplaatsen van karakteristieke water- en moerasplanten terug. Dit is het gevolg van de verlaging van de grondwaterstand, afname van de kwel en de toename van de verontreiniging.

Drente

Ook in Drente is de opkomst van de moderne landbouw gepaard gegaan met grote ingrepen in de waterhuishouding. Ooit werd de afwatering verzorgd door enkele natuurlijke waterlopen. Tegenwoordig wemelt het van sloten en kanalen.

Waterleidingbedrijven en industrie leggen rond het Drents Plateau (een zwak glooiend keileemplateau dat zich uitstrekt tot ver in Friesland en Groningen) beslag op 160 miljoen kubieke meter grondwater. Dit terwijl jaarlijks door de drie noordelijke provincies 2,5 miljard kubieke meter zoet water in zee wordt geloosd.

Zelfs ver buiten ruilverkavelings- en waterwingebieden is het grondwaterpeil twintig tot vijftig centimeter gedaald. Een daling van enkele centimeters heeft al meetbare gevolgen voor de vegetatie. Maar ook de landbouwgebieden lijden aan droogteschade. Dit is dus paradoxaal genoeg vooral het gevolg van maatregelen ten behoeve van de landbouw. Hiervoor wordt vervuild IJsselmeerwater tot ver op het Drents Plateau ingelaten, of er wordt extra grondwater opgepompt voor beregening.

Diepe ontwatering is slecht voor de natuur, maar kan ook onvoordelig zijn voor de boer. Dit blijkt uit het rapport 'Slootpeilverlaging, de landbouw aan lager wal' van F. Bethe, uitgegeven door de Friese Milieuraad. Dit rapport heeft in Friesland heel wat losgemaakt. Boeren en natuurbeschermers hebben een 'actiecomitee voor Normaal Waterpeil' gevormd en een aantal successen behaald (zie 'Diepe ontwatering beneden peil', Natuur en Milieu, december 1984).

Drinkwater

De al genoemde 160 miljoen kubieke meter grondwater kan volgens het Tweede Strukturschema Drink- en Industrierwatervoor-

ziening van de rijksoverheid in twintig jaar nog groeien tot 230-320 miljoen kubieke meter per jaar. Een mogelijke verdubbeling dus, met alle mogelijke gevolgen vandien.

Een ander toekomstbeeld zal moeten uitgaan van de natuurlijke kringloop van water, waarbij het pas wordt gewonnen nadat het zijn cyclus heeft voltooid. Hierbij zal oppervlaktewaterwinning een veel grotere rol moeten spelen dan tot nu toe.

Sleutel voor de oplossing van deze problemen is een integraal beheer van grond- en oppervlaktewater. Hierbij is de enorme vervuiling zowel voor de natuurbescherming als voor de drinkwatervoorziening het probleem met de grootste prioriteit. Het bestrijden van de vervuiling opent de mogelijkheid voor de winning van oppervlaktewater, waardoor minder grondwater hoeft te worden onttrokken aan de eindige voorraad.

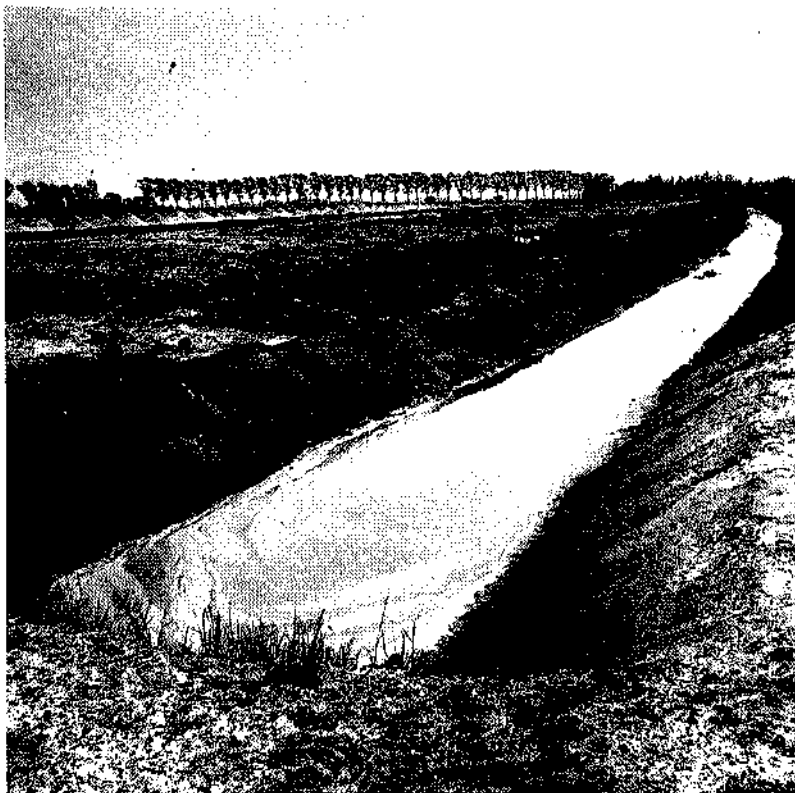
Bestemmingsplan

Uit jurisprudentie blijkt dat in veel uitspraken van de Kroon de eis van een aanlegvergunning voor het uitvoeren van werken en werkzaamheden die een wijziging van de waterhuishouding als doel of als gevolg hebben, niet in stand kon blijven. Dit omdat het gebied waarvoor het aanlegvergunningstelsel zou gelden, op zichzelf geen waterstaatkundige eenheid vormt. Soms is de reden voor het niet door de Kroon accepteren van de eis van een aanlegvergunning het ten onrechte ontbreken van een nadere omschrijving van het werk of de werkzaamheden.

Toch is het mogelijk, wanneer de waarde van een gebied gekenmerkt wordt door een bepaalde grondwaterstand, de wijziging daarvan aan een aanlegvergunning te binden.

Bij de voorbereiding van het bestemmingsplan moeten dan de waterstaatkundige eenheden vastgesteld worden, als zodanig bestemd worden en aangegeven op de plankaart. Wanneer binnen zo'n waterstaatkundige eenheid zich waardevolle gebieden bevinden, die gevaar lopen bij een gewijzigd grondwaterpeil, dan moet het waterpeil van die gebieden centraal worden gesteld. Hierbij moet een onder- en een bovengrens worden aangegeven. Dit omdat de Kroon eist dat voor werken van geringe omvang geen aanlegvergunning wordt verlangd.

Het probleem van bestemmingoverschrijding wordt op deze manier ondervangen. Het probleem van de grenzen van het plangebied en de gemeentegrenzen blijft echter bestaan. Aansluiting van de verschillende plannen op elkaar heeft de gemeente zelf in

Ruilverkavelingsloot

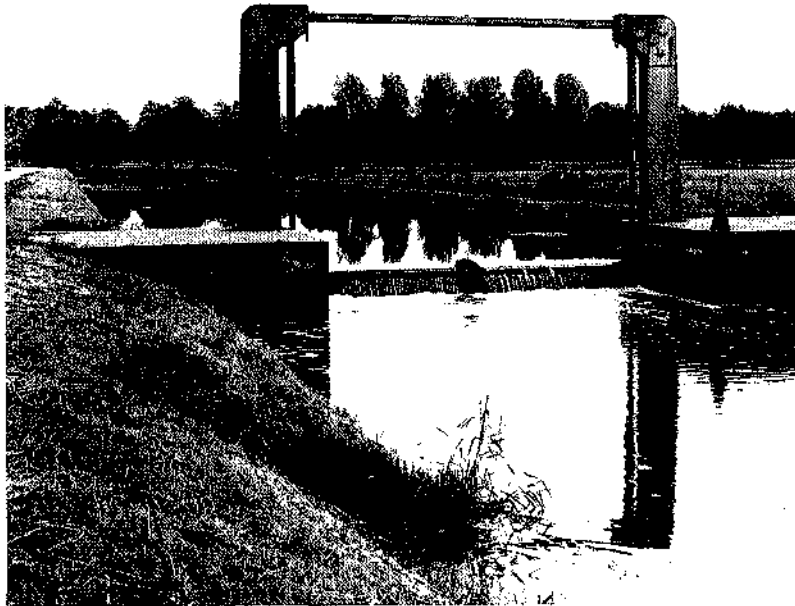
de hand. Wat betreft de gemeentegrenzen kan overleg (art. 8 BRO) uitkomst bieden: met aangrenzende gemeenten wordt bij de voorbereiding van een bestemmingsplan overleg gepleegd.

Zoals gezegd moeten de werken en werkzaamheden die een wijziging van de grondwaterstand kunnen inhouden, zijn aangegeven. Het standaardiseringsrapport 'Op dezelfde leest' van het NIROV noemt de volgende voorbeelden:

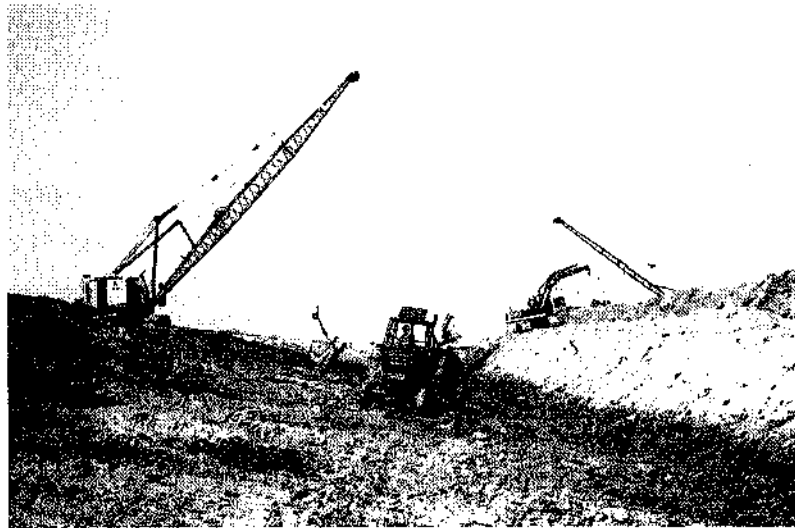
- in het tekstvoorbeeld 'agrarisch gebied met landschappelijke en natuurlijke waarde': het bemalen of draineren van de grond alsmede het winnen, toevoeren, afdammen of stuwen van water;
- in de tekstvoorbeelden 'agrarisch natuurrandgebied' en 'natuurgebied': het aanleggen van waterlopen of het vergraven, ver-

ruimen of dempen van reeds bestaande waterlopen.

De Kroon heeft uitgesproken dat het waterschap de belangen van de waterhuishouding en waterbeheersing behartigt en dus niet is belast met de zorg voor de aanwezige landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarden. Deze waarden veilig te willen stellen is voldoende aanleiding voor het eisen van een aanlegvergunning. Als gevolg van deze redeneerwijze is het onder meer mogelijk het aanbrengen van oeverbeschoeiingen e.d. aanlegvergunningplichtig te maken. Voor wat betreft natuurgebieden en gronden met grote landschappelijke waarde is dit in de praktijk inderdaad voorgekomen: Koninklijk Besluit (KB) Werkendam, 25 november 1980, en KB Vianen, 17 september 1981.

De Wold Aa wordt gebruikt voor de afvoer van veruuld Rijnwater

Dijkbouw Noord-Groningen

Dijkwerkzaamheden (met uitzondering van zeekeringen) kunnen, wanneer landschapelijke en natuurwetenschappelijke waarden daartoe aanleiding geven, aan een aanlegvergunning worden verbonden. Het NIROV-rapport spreekt van 'het leggen van dijken of andere taluds of het vergraven of ontgraven van reeds bestaande dijken of taluds'. Zoals steeds moet voor normaal onderhoud en voor werken van geringe omvang een uitzondering worden gemaakt.

Konklusie

Het blijkt mogelijk in het bestemmingsplan het één en ander te regelen met betrekking tot de waterhuishouding. Wanneer de waarde van een gebied gekenmerkt wordt door een bepaalde grondwaterstand kan een wijziging van die stand aan een aanlegvergunning verbonden worden. Belangrijk hierbij is dat er van waterstaatkundige eenheden wordt uitgegaan en dat werken en werkzaamheden die een wijziging van het waterpeil kunnen inhouden zijn aangegeven. Hiermee zullen de in de inleiding geschetste grote problemen zeker niet geheel opgelost kunnen worden. De provincie is de aangewezen instantie om een integraal waterbeheer op te zetten. De grondwaterbeschermings- en bodembeschermingsgebieden uit de Wet Bodembescherming, een grondwaterplan op basis van de Grondwaterwet en een waterkwaliteits- en een waterkwantiteitsplan kunnen hier een belangrijke rol in vervullen. Niettemin biedt het bestemmingsplan een aantal mogelijkheden.

Literatuur

- Bethe, ing. F., en drs. F. Nijland, 'Diepe ontwatering beneden peil', in: *Natuur en Milieu*, december 1984, blz. 4-8.
- Broek, M. van den, 'Verdroging dient zich aan als nieuw milieuprobleem', in: *de Volkskrant*, 13 juni 1987.
- Fortgens, mr. A. Ch., 'Het bestemmingsplan buitengebied', blz. 507, in: *Agrarisch recht* nr. 9 1985.
- Op dezelfde leest, eindrapport van de Werkgroep Standardisering Bestemmingsplanvoorschriften, deel 1, NIROV, Den Haag, november 1983, blz. 63-80.
- Platje, wr. D. J. A., 'Hobben goedgevoonden en verstaan', *Brabantse Milieufederatie*, Tilburg, juni 1985, blz. 19-23.
- Schotsman, drs. N., dr. A. P. Grootjans, drs. E. H. Koole en drs. P. C. Schipper, 'Het water van het Drents Plateau', in: *Natuur en Milieu*, februari 1986, blz. 13-18.
- Smidt, dr. J. T. de, drs. M. J. Wassen en drs. A. Barendregt, 'De keuze tussen grondwater voor natuurbeheer of voor drinkwater', in: *Natuur en Milieu*, mei 1986, blz. 4-10.
- Zomerem, K. van, 'Droogweg Nederland, het bedenkelijk dalende peil en de januskop van de overheid', in: *NRC-N.Handelblad*, 21 februari 1987.

NOORDERBREEDTE 67-200